

HEMŞİRELİK DİSİPLİNİ YÖNÜNDEN YAŞLILIĞA YAKLAŞIM

Dr. Gülsün TAŞOCAK

*I. Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu
Öğretim Görevlisi*

Yaşlılığın farklı boyutlarda, karmaşık bir olgu olması, yaşlıların toplumun her kesimini, her kuruluşunu ve her disiplini etkilenmelerine ve aynı şekilde onlardan etkilenmelerine neden olmaktadır.

Yaşlıların sağlığında hemşirenin rolü, kuşkusuz toplum içinde değişen rolü ile paralellik gösterir/göstermelidir. Bu roller hemşirenin her alanda bilimsel tutum, beceri ve davranış içinde olmasını ve ileriye dönük planlama yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak uygulama alanlarının, işlevlerinin, mesleğin temeli oluşturan kuramların yeterince açıklanmaması/yerleşik olmaması gerçeği, hemşirelerin işlevlerine ve çağdaş rollerine gerektiği ölçüde sahip çıkmalarını engellemektedir.

Yaşlılık ve yaşlılıkla ilgili bakım sorunlarını yansıtan birçok yayın olmasına karşın, geriatri hemşireliği ile ilgili bilgilerin dağınık ve muğlak olduğu görülmektedir. Yaşlılıkla ilgili hastalıkların nedenlerini ve tedavisini içeren bilgileri bulmak kolayken, yaşlı bireylerin/hastaların profesyonel bakımı ile ilgili özelliklerin/sorunların yeterince ele alınıp belgelenmediği, ilgili hemşirelik girişimlerinin, ölçütlerinin ve sorunları çözümleyecek bakım planlarının yeterli ve açık olmadığı görülmektedir (6).

Bu kısa açıklamadan sonra, çağdaş geriatri hemşireliğini içeren sistematik bilgi bütünlüğü mevcut değilken, bu bilgilerin uygulama alanına yansımaları saptamak amacı ile yapılması planlanan araştırmaların güçlüğü ortatadır. Bu nedenle yaşlılıkla ilgili bilimsel araştırmalar yakın bir geçmişte başlamış, Norton ve arkadaşları (1962) hastanede yatan yaşlıların bakımında hemşirelik uygulamalarını geliştirmek için çalışmalar yapmışlardır (6).

Hemşirelik disiplini yönünden, hemşirelerin çağdaş rolleri doğrultusunda yaşlı bireylerin sağlık ve refahına katkıda bulunabilmeleri, hemşirelik uygulamaları ile sağlama alınmış, geçerli, yerleşik kuramsal bilgilerin varlığına bağlıdır. Bunun yolu ise eğitim/öğretim içinde bilgi bütünlüğünün sağlanması ve yaşlı bireylerle ilgili fiziksel, emosyonel, sosyoekonomik, entelektüel gereksinimlerin belirlenmesi için sistemli araştırmaların yapılmasıdır.

Yaşlılık

İnsan yaşamı, konsepsiyondan ölüme kadar geçen süre içinde karmaşık yaşam aktivitelerini içeren, "fiziksel", "emosyonel", "sosyol" ve "entelektüel" boyutta sürekli de-

ğişim/gelişim gösteren farklı evrelerden oluşmuştur. Bu evrelerden birinden diğerine, özellikle yaşlılığa geçiş bazen çok süratle bazen de çok yavaş olmakla birlikte, günümüzde yaşlılık 65 yaş ve üstündeki dönem olarak kabul edilmektedir (3, 5).

Yüzyılımızda özellikle gelişmiş toplumlarda en önemli demografik hareket yaşlı nüfusun gösterdiği artıştır. 1970'li yıllarda 60 yaş üstü nüfus yaklaşık 305 milyon iken bu sayının 20000 yılında 585 milyona ulaşacağı varsayılmaktadır (5).

Yaşlı nüfusun artışı, popülasyonu oluşturan yaş gruplarına ve özellikle yaşlılara farklı bilimsel yaklaşımı, "sağlık hakları" açısından da zorunlu kılmaktadır. Artan yaşlı nüfusun öncelikli sorunları toplumun gelişmesine paralel olarak ilişkilerin azalması/yalnızlık, toplumdan soyutlanma, can sıkıntısı, sosyal rolün değişmesi, zorunlu emekliliğe bağlı gelir azalması olarak sıralanabilir. Özetle, sosyo-ekonomik, mesleki ve psikolojik sorunlar yaşlı kişinin yaşamında fiziksel yetersizlikler kadar önemli rol oynamaktadır (1, 4, 6).

Ülkemizde yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranı ve oluşturdukları sorunlar gelişmiş toplumlardan farklıdır. Ancak günümüzde yenidoğan kız çocuklarında 63 yıl, erkek çocuklarında 60 yıl olan yaşam beklentisinin kısa zamanda yükseleceği ve yakın ve bir gelecekte, artan yaşlı nüfusun oluşturacağı demografik değişimin sosyo-ekonomik ve politik sonuçlar doğuran bir özellik kazanacağı kuşkusuzdur. Bütün bu değişim/gelişmelerin sonunda üzerinde önemle durulması gereken nokta, sağlık sistemi içinde profesyonel grupların yaşlı bireylerdeki değişen sağlık gereksinimlerini kavramalarının zorunluğu olduğu ve 65 yaşın üstündeki pekçok bireyin "yaşlı" kelimesinin içerdiği alışlagelen anlamdan çok farklı konumda olduklarının anlaşılmasıdır. Unutulmaması gerekli olan bir başka nokta da biyolojik yaşlanma sürecinin geriye dönüşü olmayacak biçimde ilerlediği ve etkilerin ergeç farkedileceğidir.

Yaşlılıkla görülen değişimler, fiziksel, emosyonel, sosyal e entellektüel olarak incelenbilir (5).

Yaşlılığın Fizyolojik Yönü: Yaşlılıkta vücutta aşamalı olarak görülen fiziksel gerileme, tüm organların işlevlerinde azalmaya ve yaşam aktivitelerinde çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olur. Vücuttaki bu gerileme, ilerleyen yaşla birlikte biyolojik dejenerasyonu ve bazı hastalıklara yatkınlığı artırır. Arterioskleroz, hipertansiyon, eklem hastalıkları ve habis tümörler yaşlanma ile birlikte yüksek insidans gösterirler. Yalnız yaşayan yaşlılarda görülen diğer bir sorun da malnütrisyonudur. Duyu organlarına bağlı bozukluklar serebro vasküler nedenlerle algılama ve konuşma kusurları, ekstremitelerde felçler de sıklıkla ortaya çıkar (3). Sonuç olarak fiziksel değişimler yaşlı bireyin yaşam aktivitelerindeki bağımlılığın artmasına neden olur.

Yaşlılığın Emosyonel Yönü: Erikson bireysel gelişme kuramında yaşlılık olgusunu "bütünlük" ve "ümitsizlik" arasındaki çatışmayı uzlaştırmak olarak tanımlamıştır.

Bu çatışma, kaçınılmaz olarak her yaşlı insanın düşündüğü ölüme yaklaşma olgusu ile bağlantılıdır. Yaşamın son evresi olan ölüme yaklaştığını kabul etmek emosyonel olarak güçlü bir uyumu gerektirir (5).

Sosyal bütünlüğün azalması, yakınlarını/yaşlılarını yitirmek yaşlı bireyi anlamakta güçlük çektiği genç nesille beraberliğe iter. Oysa yaşlılar, genellikle çağdaş toplumun kendisine uygun olmadığını düşünerek geçmişte yaşamayı tercih eder, "güzel eski günleri" anımsayarak yeni yaşam biçimini eleştirirler. Bazıları yaşlılığı ve ölümün kaçınılmazlığını kabul ederken bazıları kendilerini doyumsuz hissederek depresyona girer, hatta kendi yaşlılıklarına kızabilirler. Yaşlı bireyi anlamak empati ve sabır gerektirir. Toplumun yaşlılara göstereceği saygılı ve olumlu tutumların onlarda ise yaramama/kendini beğenmeme duygusunun gelişmesini engelleyeceği unutulmamalıdır.

Yaşlılığın Sosyal Yönü: Yaşlılığın sosyal yönü kültürler arasında belirgin farklılıklar gösterir. Ancak yaşlıların ortak özellikleri büyük çoğunluğun kendi evlerinde/çevrelerinde yaşamayı yeğlemeleridir. Gençliğin ve bağımsızlığın öne çıktığı gelişmiş toplumlarda bu toplumun parçası olmak yaşlılar için oldukça güçtür. Ülkemizin geleneksel aile yapısında yaşlıların önemli yer tuttuğu kuşkusuzdur, ancak bu grubun nüfus içindeki yoğunluğu arttıkça ve toplumun yapısı değiştikçe (nüfus hareketleri, kadınların çalışması, sağlık sigortası vb.) bu yaklaşımlarda değişimler olacağı kabul edilerek önlemler alınmalıdır (3, 5).

Yaşlılığın Entellektüel Yönü: Yaşlılığın beyin hücreleri üzerindeki etkisi entellektüel fonksiyonlarda gerileme, bellek zayıflığı, düşünmede yavaşlama ve konsantrasyon gücüne neden olur. Yaşlı kişiler özellikle iletişim güçlüğü duyabilir. Yalnız yaşlanlarda zihinsel kusurlar evde güvenli olarak kalmalarını güçleştirir. Çalışma ve eğlenme fırsatları azalır, sıkıntı ve yalnızlık hissi artar. Bu nedenle yaşlıların bakımından sorumlu olanların entellektüel uyarıları sürdürmeleri ayrı bir önem taşır (2, 6).

Bütün bunlara ek olarak hastane, huzurevleri gibi yabancı ve anlaşılması güç bir sistem içinde bulunan yaşlılarda homeostasisi ve bağımsızlığı sürdürmeyi ilişkin sorunlar da artmaktadır (4).

ÖZET

Hemşirelerin çağdaş rolleri doğrultusunda yaşlı bireylerin sağlıklarına katkıda bulunabilmeleri, hemşirelerin eğitimlerinde bilgi bütünlüğünün sağlanmasına ve yaşlının farklı boyutlardaki gereksinimlerinin belirlenmesi için araştırmaların yapılmasına bağlıdır.

SUMMARY*Nursing Approach in Elderly Patients:*

To care for the wellbeing of the elderly depends on the education of the nurses in accordance with their contemporary role and on research conducted on the needs of the elderly.

KAYNAKLAR

1. **Bedük, T.:** Yaşlılık ve yaşlı bireyin bakımı. **Türk Hemşire Derg**, 4:32, (1982).
2. **Demiroğlu, Ç.:** Yaşlanma ile vücutta meydana gelen değişimler. **Klinik Gelişim**, 2:4, (1988).
3. **Gunter, M. L.:** Ethical Consideration for Nursing Care of Older Patients In The Acute Care Setting. **Nurs. Clin North Am**, 18:2, (1983).
4. **Kopac, A. C.:** Sensory loss in the aged: The Role of Nurse and the Family Nurs **Clin. North Am**, 18:2 (1983).
5. **Roper, N., Logan W. W., Tierney J. A.:** The Elements of Nursing. Churchill Livingstone, (1987).
6. **Wells J. T.:** Problem in Geriatric Nursing Care. Churchill Livingstone. Edinburgh, N. Y, (1980).